

Sjelesorg og de unge

Arne Tord Sveinall

Førstelektor ved Mediehøgskolen Gimlekollen

arne.sveinall@mediehogskolen.no

Innledning

Denne artikkelen reflekterer rundt det menneskelige møte, hvordan evangeliet kan nå ungdommer i en ny tid. Et slikt møte og en slik formidling utfordrer flere praktisk-teologiske disipliner samt psykologisk utviklingsteori. En slik formidling forutsetter dessuten kulturkunnskap og en tidsanalyse. Banalt har dette tradisjonelt sett vært uttrykt på følgende måte: Det gir liten mening å komme med svarene dersom en ikke vet hvilke spørsmål som stilles.

Innledningsvis presenteres noen biografiske skisser. Det er ungdommer med svært forskjellige oppvekstvilkår og utviklingshistorie. Følgelig bør de møtes forskjellig, med ulike metodikk og med ulike innfallsvinkler. Denne delen gir innblikk i psykologisk utviklingsteori, men også hvordan denne utviklingen kan forplante seg til en trosutvikling. Et eget avsnitt tar for seg begrepet ”skam”. Dette begrepet vektlegges fordi det skambelagte mennesket må møtes på en helt annen måte enn det skyldige mennesket. Sannsynligvis er det grunn til å hevde at forkynnelsen i vår tid bør utfordres nettopp på denne delen. I denne sammenheng dreier det seg også om sjelesorg, apologetikk og undervisning. I tillegg til en i vår sammenheng teologisk tenkemåte som henter sitt billedspråk fra rettssalen (rettferdiggjørelse) – ut fra linjen Paulus-Luther – Rosenius, så tror vi det er mye å hente fra et annet billedspråk (liv - død, frisk - syk) - ut fra linjen Johannes-evangeliet – Ireneus – Wingren etc. Disse

måter å tenke på skal ikke utelukke hverandre, men supplere hverandre.

Deretter ønsker vi å vie diakonien stor oppmerksomhet. Det er kirkehistorisk påvist at evangeliets fremgang etter Jesus og apostlene for en stor del skyldtes diakoni. Jesus satte en helt annen standard for verdier enn samtidens pluralistiske samfunn. Grupper av utstøtte fikk for første gang en verdi og et navn. Vi lever også i et pluralistisk samfunn. Om vi skal presentere evangeliet om Jesus Kristus i en postmoderne tid, vil diakoni være helt sentralt. Da er diakoni forstått som evangeliets forlengede arm, der enkeltmennesket blir sett på samme måte som Jesus så enkeltmennesket og der hele mennesket var i fokus. Postmoderniteten har relativismen som en sentral forståelse: “Kom for all del ikke med en presentasjon av Sannhet med stor S”. Det er all grunn til å forestille seg at da blir også etisk tenkning og verdispørsmål preget av relativisme. I denne forbindelse tror vi nettopp diakoni blir en helt sentral motkultur.

Til sist ønsker vi å vie selve lederen oppmerksomhet. En leder må ha grunnleggende kunnskap om hva som skiller en sunn leder fra en usunn leder, og vi må kunne forutsette at denne lederen har relasjonskompetanse. Denne delen blir derfor å betrakte både som en oppsummering og et utblikk, og kommer derfor helt til slutt.

Noen skisser

Ole er 17 år og fosterbarn. Han har i løpet av sitt unge liv hatt fire forskjellige

fosterhjem. Han har liten kontakt med sin biologiske far pga dennes rusmisbruk. Han har noe mer kontakt med sin biologiske mor, men hun har så store psykiske problemer at det til tider gir liten mening med kontakt. Ole har hatt det bra i det siste fosterhjemmet hvor han har bodd i snart to år, men han har vanskelig for å knytte kontakt med jevnaldrende. Hvem kan en stole på, og hvem vil forsvinne? Hvor kan han hente trygghet, og hvem svikter? Ole har begynt å gå en del i et kristent ungdomsmiljø og forsøker å finne seg til rette der.

Reidun er 16 år og har gått i et kristent miljø i hele sitt liv. Hennes foreldre er aktive i den lokale menigheten og hun har mange venner. Reidun har et stort ansvar hjemme, og hun er eldst av fem søsken. Hun har til tider en opplevelse av at hun ikke strekker til, og opplever sine foreldres strenghet, med eller uten ord. I tillegg skjedde det noe med henne for et par måneder siden. Hun fulgte dårligere med på skolen enn tidligere, karakterene gikk ned og hun låste seg mer inne. Hun hadde en fortrolig kvinnelig voksenleder i det kristne ungdomsmiljøet som ble oppmerksom på dette. Overfor henne kunne Reidun fortelle om en mannlig voksenleder som hadde blitt for nærgående og dette hadde resultert i en grensebrytende seksuell adferd. Men – sa Reidun, ikke anklag han, for jeg var med på det jeg også.

Petter er 18 år. Han kommer fra et stabilt hjem som for ett år siden bestod av mor, far og tre søsken. De er medlemmer av Den norske Kirke, men ikke spesielt aktive. Petter har likevel funnet seg til rette i et aktivt kristent ungdomsmiljø. Verden raste imidlertid sammen for Petter det siste året da faren døde av kreft og hans yngste søster ble kjørt ned av en beruset bilist og ble drept. Etter dette stil-

te Petter spørsmålet: Hva skal jeg med en gud som ikke virker?

Lise er 20 år og søkende idealist. Hun har gått på flere kurs knyttet til alternativ livsstil i et New Age-lignende miljø. Hun er opptatt av healing, aurastrukturer, astrologi og helsekost. Hun er også innom det kristne ungdomsmiljøet i bygda. For, som hun sier, jeg tar med meg alt det gode jeg kan finne, og disse er ikke utagerende festmennesker. Hun ser at de er idealister, om enn på en ”snål” måte. Hun setter gjerne i gang debatter som noen er med på, men ikke alle. Noen synes å være skremt av hennes synspunkt og trekker seg gjerne unna.

Som vi forstår er disse unge mennesker svært forskjellige. Det gjelder oppvekstvilkår, utviklingspsykologi, kultur, traumer, forståelse av kristen tro etc. På sett og vis er de også barn av en postmoderne kultur, men dette har slått ulikt til hos dem. Verdiforankringene er variable, og evangelieforkynnelsen i det miljøet hvor de er mer eller mindre aktive virker helt forskjellig på dem. Ved en kombinasjon av fantasi og erfaring kan vi forestille oss at dette vil kunne slå ut på følgende måte:

Ole vet ikke hvem han kan ta sjansen på i livet. Hvem er det mulig å stole på? En behøver ikke ha stor fantasi for å forestille seg at dette vil forplante seg til hans gudsbilde. Hvis det ikke er mulig å stole på mennesker, kan en da stole på en gud? Hva Ole antagelig ikke forstår, er at hans gudsbilde naturlig nok fargelegges av hans autoritetsbilder i livet. Utfordringen blir da å tilveiebringe de trygghetsbærende faktorer i livet – også gjennom forkynnelse og diakonal adferd.

Reidun er velkjent med bibelfortellingene og den kristne kultur, men hun har hatt en skakende opplevelse som har gitt henne både skyldfølelse og dårlig samvittighet. Reidun har problemer med å sor-

tere i disse følelsene. Det var traumatisk, men hun har dårlig samvittighet ut fra en forståelse av ”å være med på det”. En synd-nåde forkynnelse vil overfor henne muligens virke mot sin hensikt i første omgang. Et vers som ”For alle har syndet, og de har ingen del i Guds herlighet!” vil antagelig falle uheldig ut for Reidun, selv om det hele rettes opp med Guds redningsaksjon gjennom Jesus i andre del av verset. I hennes verden vil det antagelig styrke en oppfatning av å være medskyldig i overgrepet. Aller verst vil et skriftemål være, hvor man på Guds vegne tilgir synd, og med det bekrefter en synd som ikke er hennes.

Hva så med Petter? Han trenger ikke å høre at ”Alle ting tjener dem til gode som elsker Gud”, men han trenger å høre klagesalmene. Det er forkynnelsesmessig en tankevekker at av de gammeltestamentlige 150 salmer er mer enn 50 klagesalmer. Hvorfor finner vi så lite av dette igjen i våre salme- og sangbøker? Petter trenger tekster som han kan finne seg igjen i. De gammeltestamentlige forfattere syntes å være flinkere til å snakke sant om livet enn hva vi er. Dette må Petter få hjelp til.

Lise er søkende, og det skal en ta på alvor. Undring over livet er et godt utgangspunkt for forkynnelse og samtale. Det er slett ikke sikkert hun først og fremst er opptatt av å vinne debattene, men hun trenger et fotfeste, noen faste punkter i en digitalisert hverdag. Overfor Lise vil kanskje velsignelsen være den godhet hun trenger å høre. ”Herren vel-signer deg og bevare deg, Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig, Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred!” Så får det andre komme siden.

Noen ord om tilknytningsteori

Denne teorien presenteres fordi et møte med mennesker kan være tjent med en

innsikt i hvem mennesker er og hvordan de er skrudd sammen. Presentasjonen er svært kortfattet og er ment som inspirasjon til videre lesning.

Presentasjonen kan være vanskelig fordøyelig på den måten at noen lett føler seg støtt – mennesker som slett ikke har levd A-4, men som likevel på en god måte har kommet ned på beina. I tillegg finnes det opplagt såkalte ”løvetannbarn” – mennesker som mot alle odds fungerer utmerket. Likevel – det postmoderne samfunnet og en digitalisert kultur gjør noe med stabilitet og tilknytning. Her har vi latt oss inspirere av den svenske psykologen Tor Wennerberg.²

Vi begynner helt i starten av menneskelivet:

Det lille barnet har behov for trygghet. Nærhet og omsorg er helt avgjørende. Mangel på denne nærhet kan faktisk være livstruende. Omsorgspersonene, i første omgang mor, etter hvert også begge foreldre og andre nærstående, er for det lille barn avgjørende objekter for utvikling av psykisk helse. Psykologene understreker verdien av objektkonstans, at barnet har noe trygt og fast å forholde seg til utenfor seg selv. Etter hvert skal det lille barnet utvikle seg til å være seg selv, adskilt fra sine primære omsorgspersoner. Da oppstår et spenningsforhold. Barnet er avhengig av nærhet og omsorg, og det skal samtidig ha en naturlig egenutvikling. Det oppstår da et spenningsforhold mellom nærhet og selvstendiggjøring. Dersom den grunnleggende tryggheten er intakt, blir ikke denne selvstendiggjøring truende. Den trygge tilknytning for trøst og støtte gjør at barnet kraftfullt kan hevde sitt eget behov overfor samme person.

Dette kan bli annerledes dersom den basale tryggheten ikke finnes. Manglende objektkonstans eller sviktende omsorg

resulterer i ulike grader av traumer. I følge Wennerberg³ er så mye som hvert sjettede barn i befolkningen desorganisert i sin tilknytning. I grupper med lav sosioøkonomisk status øker andelen barn med desorganisert tilknytning til 25 %. Observasjon av adskillelse viser først protestfase, der nest fortvilelse mens en forsøker å gjenfinne den savnede omsorgsperson, for så å ende opp i en fortvilet avkoblethet med vanskelig emosjonalitet. Slike eksempler er for eksempel hentet fra den tiden foreldre ikke fikk lov til å besøke sine barn på sykehus. Man regnet med at de hadde bedre av ikke å se dem, for å unngå hjerteskjærende adskillelser hver dag. Senere forskning har jo her vist at man tok aldeles feil.

Barn, og etter hvert også unge og voksne mennesker som har utviklet tilkynningsproblemer, vil utvikle ulike måter å takle hverdagen på. En strategi er å unngå å knytte seg til andre mennesker, så blir en i alle fall ikke skuffet. Spissformulert kan en si at en avviser for ikke å bli avvist. Det blir for farlig å ta sjansen på nærhet.

La oss nå forsøke å overføre disse tankene til Ole i vår biografiske innledning: Utviklingsteoretisk er det antagelig ikke så merkelig at han sliter med å ta sjansen på en gud. Gud i den kristne tros læresetninger, representerer en konstant som Ole ikke finner psykologisk næring til i eget liv. Katastrofen ville med stor sannsynlighet være et møte med en herlighetsteologisk forkynnelse som utfordrer hans eget følelsesapparat ved å gi seg helt over, satse på "blessingen", synge lovsanger. Han trenger å møte en forkynnelse som er radikalt objektiv, at det er lov å tenke at Gud har mer tro på Ole enn Ole har forutsetninger for å stable på beina i forhold til Gud. Kanskje skulle en våge å hente noen metaforer fra Den gresk-ortodokse

kirke, der messen går sin gang, og så kan en delta med større eller mindre deler av ens eget følelsesliv.

Menneskelivets utvikling – og troens

Hvis ikke noe uforutsett skjer, så følger den aldersmessige utvikling visse psykobiologiske mønstre. Med trosutvikling er det litt annerledes. Noe kan stoppe opp. Med alle muligheter for å bli misforstått synes følgende setning problematisk: "Jeg har jo min barnetro". Riktignok er det slik at bare dersom man blir som et lite barn kan man komme inn i Guds rike, men er det bare troen som ikke utvikles, mens alt det andre i livet forutsetter utvikling?

En dyktig formidler vil alltid måtte ta hensyn til hvor tilhøreren befinner seg i eget liv, mentalt og som troende.⁴ Det kan være nyttig å se for seg en trosutvikling som følger:

1. Den første, grunnleggende troen: 0-2 år

Avgjørende er relasjon til foreldre, i første omgang moren. Grunnleggende ord er tillit – med mistillit som sin motsetning. Barnet har før-bilder av Gud. Disse utvikles av barnets opplevelser av foreldrene. Det er herfra barnet på senere utviklings-trinn skaper sine bevisste bilder av Gud.

2. Den intuitive, projektive troen: 2-7 år

Barnet kan gå, og det får språk. Når barnet tenker, går det ut fra seg selv. Andres perspektiv er ikke mulig å ta inn. Barnet har heller ikke lært seg å skille mellom fantasi og virkelighet. Man er redd for løver og spøkelser, men også for døden, spesielt det at en selv skal dø, eller ens mamma og pappa. De tenker ofte på Gud, men svært unyansert. Jesus og Tarzan konkurrerer. De liker å høre fortellinger, men de har vanskelig for å gjenfortelle. Voksne kan med sine fortellinger skape bilder

som barna tolker annerledes enn tilsiktet. Disse fortellingene kan til tider være truende. Ikke minst skal en være oppmerksom på mediepåvirkning. Barn på dette alderstrinn har få forutsetninger for å skjelne tid, rom og sted. Barnemorderen Farao, Anders Behring Breivik og den sinte naboen er ikke så lett å separere.

3. *Den mytiske, bokstavelige troen:* 7-13 år

Ny interesse for virkeligheten, men nå ut fra synsvinkelen hvordan virkeligheten virkelig er. Barna begynner å kunne tenke i kategoriene tid og rom, og årsak-virkning. De kan se at deres eget perspektiv ikke alltid er det eneste mulige. Troen formes av de fortellinger som barnet har fått kjennskap til i de nære relasjoner, i barneforeningers trygge miljø etc, og som dermed har skapt et mønster for hva som er meningsfullt. I denne fasen er det spesiell interesse for de fortellinger som bevarer og uttrykker egen families og større fellesskapsgruppers tradisjoner. Siden barnet nå kan se virkeligheten også fra andres synsvinkel, utvikles også refleksjoner om hva som er moralsk rett. Dette nyervervede moralske prinsipp gjenfinnes i gudsbildet. Gud blir menneskelig, som en mektig for-elder eller som en hersker. En viktig egen-skap er rettferdighet. Gud belønner de gode og straffer de onde.

Det som imidlertid kan skje, er at noen mennesker stopper på dette stadium i utviklingen. De blir manipulerende og forsøker å styre andre og herske over dem for å kunne styre egne interesser. De har problemer med å leve nær andre mennesker, og de sliter med sosiale perspektiv. Teologisk sett ender man opp i en slags gjerningsrettferdighet der alle avvik fra tradisjonen blir vanskelig å håndtere.

4. *Den forenende, konvensjonelle troen:* 13- år

Dette er tenåringstiden. På dette stadium utvikles gruppetilhørigheten. Man sitter i små flokker og diskuterer, betrør seg til hverandre eller jamrer over håpløse foreldre og lærere. Dette interpersonelle perspektivet skaper en ny slags selvbevissthet. En begynner å reflektere over hvem man er overfor andre, og hvordan andre ser på en selv. I denne aldersperioden får også tenkningen mer rom. En lærer seg å formulere problem, og at det kan finnes mange hypotetiske svar på disse. Både den smule livserfaring en har erobret og tenkningens nyvinning gir også nye gudsbilder. På samme måte som eget og andres sjelsdyp kan være vanskelig å utforske, blir også Gud et dyp som ingen kan utforske. Likevel – i god forstand kan Gud trenge dypere inn i en selv enn det en selv makter. Gud kjenner og bekrefter eget selv.

I denne perioden utvides kontakten fra egen familiekrets til å erobre en større del av verden. Det gjør at en blir mer avhengig av andres forventninger og vurderinger. Man må da velge hvilke verdier en skal tro på. Gud kan bli den forankringen som en trenger i flommen av påvirkninger. Det er ikke dermed sagt at en vet hvorfor en tror som en gjør, men en har valgt autoritet. Utfordringen blir å integrere denne troen.

Det finnes noen farer på dette stadium:

En kan la andre menneskers autoritet være så bestemmende for ens eget liv, at egen utvikling, tankegang og trosutvikling hemmes.

En kan oppleve seg så sveket av andre mennesker at en slutter å tro at det finnes holdbare verdier – noe som kan projiseres over på et gudsbilde.

Eller det motsatte – en opplever seg så sveket av venner og ”den nåværende verden” at en flykter over i et åndelig rom uten kontakt med verden (jfr. herlighets-teologi).

Refleksjoner omkring skyld og skam

Noen innledende betraktninger

Forkynnelse, sjelesorg og apologetikk handler om møtet mellom utøver, mottaker og et budskap. Når to mennesker sitter overfor hverandre i en samtalesituasjon er det dypest sett ikke bare to mennesker som sitter der, men det er to historier. Disse to mennesker møter ikke hverandre som om ingenting skulle ha skjedd i deres liv. De kan ikke melde seg ut av sine assosiasjoner, fordommer og forestillinger. De vil hele tiden, bevisst eller ubevisst, møte hverandre med minner om andre møter og situasjoner med helt andre personer. Uten å være seg det bevisst, kan en tillegge den andre personen oppfatninger som vedkommende ikke har. Det er dette fenomenet som psykologien kaller overføring. Det er avgjørende at i første rekke predikanten, sjelesørgeren og apologeten vet om dette og at overføring alltid skjer i møte mellom mennesker.

Dette perspektivet kan utvides til også å gjelde større sammenhenger. La oss bruke et enkelt, men talende bilde. Vi kan forestille oss at x antall mennesker er i samme lokale og hører en tale. Etterpå blir alle enige om å sette seg for seg selv og skrive ned hva de hørte, for deretter å dele det med hverandre. Det er mulig at noen etter denne runden ville spørre seg selv: Var vi i samme rommet og hørte samme talen? Det som skjer er noe av det samme som vi nevnte innledningsvis. Ingen av oss kommer nøytrale til en tale. Vi lytter med vårt liv. Det samme er tilfelle med lesing av bibelske skrifter. Det er vår historie som leser disse tekstene. Bevisst eller ubevisst vil vi vektlegge det vi har behov for – til trøst og hjelp, til å anfekte vår samvittighet som tilskyndelse til et oppgjør, til klage eller til lovsang.

Ikke noe av dette er spesielt mystisk, men det er viktig å være oppmerksom på at det skjer.

Skyld og skam

Innledningsvis kan dette formuleres ganske enkelt: Skylden sier: ”Jeg har gjort noe som er feil.” Skammen sier: ”Jeg er feil”. Med skamfølelsen følger frykten for å bli utlevert. Med skyldfølelsen følger frykten for straff.

Jesus møtte først mennesker med varme, slik at de kunne kjenne seg møtt og tatt imot. Først deretter kunne de ta tak i egen skyld og egne nederlag. Hvis vi overfører dette til dagens unge mennesker og kristent ungdomsarbeid, blir det viktig å ha riktig rekkefølge. Dersom vi forsøker å vekke syndserkjennelse ved å fortelle skamfulle mennesker om deres synd, vil det resultere i at skamfølelsen øker, men de vil ikke oppleve Guds nåde og sin egen verdi. Den skamfulle trenger bekreftelse av sin verdi før han eller hun kan ta tak i sin skyld.⁵ Det er først når vi ser vår egen verdi at vi kan skille skylden fra skammen. Kanskje er det her Reidun befinner seg. Det er her diakonien kommer inn i bildet, noe vi skal komme tilbake til senere.

Noen stikkord vedr. begrepet skam:

- Nådeløs skam – skammen som er destruktiv og som nesten kan ta livet av et menneske. Kalles også ”blikkets sykdom”.⁶ Smerten ved å se seg selv som en som ikke fortjener å bli elsket.
- Moralsk skam – en sunnere skamfølelse som gjør at vi kan sette oss inn i hvordan et annet menneske har det, og dermed vise hensyn.
- Diskresjonsskam – handler om noe tilsvarende – men er mer utvendig og tenker på hva naboen vil si.⁷

Bak skammen finnes det en redsel for ikke å bli tatt imot eller for å miste kjærlighet.

Mens tidligere generasjoner led under janteloven⁸, kan unge i dag føle seg mislykket hvis de ikke utmerker seg eller blir synlige på en eller annen måte. Her legges idealene høyt. Vi kjenner unge mennesker som ikke ønsker å være på facebook, for de er sikre på at de ikke vil oppnå det nødvendige antall venner som en bør ha. Det er bedre å finne et eller annet rasjonale for at en ikke synes facebook er så viktig, eller at det er noe stort tull. Følelselivet sier imidlertid noe annet. Tilsvarende vil en bagatell kunne oppleves som en katastrofe dersom skam er en utpreget side ved personligheten.

Noen vil kanskje på dette punkt etterlyse lov-evangeliums-forkynnelsen. Hva med synd og nåde? Til det vil vi si at den er like viktig som tidligere. Jesus kom for å frelse syndere. Forsoningsverket ved Jesu død og oppstandelse står grunnleggende fast, og rettferdiggjørelsen er ved tro alene.

”Alle som tok imot ham, dem ga han rett til å bli Guds barn – de som tror på hans navn.”⁹ Det er ikke spørsmål om å endre teologi, men det er spørsmål om hvilken del av teologien som skal presenteres først og sist.

Lise – pluralismens symbol

Før vi går over til diakonien må Lise omtales. Hva er det med Lise, og hvem er hun? Hva er det hun søker? Hvem er gud/Gud for henne?

Hovedtemaet for Den norske kirkes kirkemøte i 1999 var ”Åndelig lengsel i vår tid”. Til dette møtet var det utarbeidet et omfattende notat som i etterkant har blitt rene bestselgeren.¹⁰ I tillegg til dette notatet bar også kirkemøtets innhold preg av nevnte tematikk.

Lengsel er et følelsesladet begrep. Det kan uttrykke savn etter det som engang var, eller det kan uttrykke smerten over

ikke å kunne oppnå et mål, uansett hva årsaken til dette måtte være. Av denne grunn er det heller ikke unaturlig at såvel lengsel som lengselens årsak kommer frem i sjelesorgsamtaler – ikke minst i forhold til unge mennesker. På en spesiell måte forsterkes dette når det er tale om åndelig lengsel. Det er først og fremst i slike tilfeller at eksistensielle spørsmål og meningsspørsmål bringes på banen.

Hva er det så unge mennesker lengter etter i vår tid? Hvis trykket skal legges på vår tid, kan spørsmålet formodentlig besvares veldig enkelt: De lengter ikke etter noe nytt i det hele tatt. Det er de samme menneskelige grunnspørsmål som dukker opp i sjelesorgens rom som tidligere. Spørsmålene er riktignok ikledd andre ord og vendinger, og sjelesørgeren og ungdomslederen blir stilt overfor andre kunnskapsutfordringer enn tidligere, men tematikken er umiskjennelig klassisk.

Noen vil kanskje til dette komme med en innvending: Stiller man lenger det klassiske lutherske spørsmål om en nådig Gud? Er ikke det avleggs, og er ikke syndserkjennelsen byttet ut med skyldfølelsen? Spørsmålet er aktuelt å stille, og vi tror at det er viktig å forstå både skylden og skammen. Mennesker har alltid spurt etter nåden i en eller annen utgave. Selv de mest avanserte selvforløsningsprogram i religionshistorien tenderer i retning av å postulere nådeinstanser.

Menneskers grunnleggende lengsel kan formodentlig sammenfattes i grunnspørsmålet til Jean Vanier – mannen som holdt hovedforedraget under nevnte kirkemøte ”Do you love me?” Menneskers søken i de ulike religiøse retninger har svært ofte dette grunnspørsmål. Eller – kanskje vi skal utvide perspektivet: Lengselen etter å bli sett av noen, å bli hentet ut av en eksistensiell ensomhet, noe eller

aller helst noen, som kan gi livet et meningsbærende innhold, noe eller noen som gir livet berettigelse. Det er nok her Lise befinner seg.

Noe av denne utviklingen slår også til i ungdomsmiljøene, f.eks. gjennom rollespill og spiritistiske eksperimenter. Spenningen viser seg etter hvert vanskelig å håndtere, nettopp fordi man tillegger det esoteriske en slags autoritet for eget liv, selv om det hele virker svært diffust. Spiritisme er ikke et nytt fenomen, men la oss nevne et typisk eksempel fra Lises liv noen år tidligere:

Lise var da 16 år og gikk på folkehøgskole. Hennes foreldre tok kontakt og sa at hun hadde virket litt rar og flakkende i blikket under de siste helgebeseøkene. De hadde undret seg over dette uten å spørre nærmere, men i går kveld sprakk boblen: Noen ungdommer hadde i det siste drevet med spiritistiske seanser, i utgangspunktet presentert som en selskapslek. Lise mente at hun gjennom en slik seanse hadde fått beskjed om at hun skulle dø en av de siste dagene av november. I det ene øyeblikk kunne hun blåse av det hele, men i neste øyeblikk var det tydelig at hun var svært engstelig. Hva var dette for noe? Hva kunne foreldrene gjøre?¹¹ Lises foreldre regnet seg ikke som kristne, og de var nok også ganske søkende i ulike miljøer, men dette skremte dem.

Mange erfarer en gruppedynamikk hvor gruppens samlede styrke er større enn summen av den enkeltes oppfatninger. Når denne utviklingen skjer, vil man etter hvert erfare at den frie tanke lett lar seg fange inn i prosesser som lar seg parallelisere med sekteriske trekk. Dette viser først og fremst hvor vanskelig ordene frihet og egenutvikling er, og hvor lett det er å falle inn i autoritetsstyrte mønstre.

Som tidligere nevnt, trenger Lise å bli møtt med både omsorg og velsignelse.

Det viktigste er kanskje å kunne bidra til en identitetsforståelse som gjør at Lise kan anse seg elsket av Gud med stor G – selv om egenutviklingen ikke har slått til og hun slett ikke klarer å forløse de guddommelige energier i eget vesen. Det er ikke så spøk å skulle forløse et slumrende potensiale i eget vesen, for å sitere et forslitt New Age-uttrykk, når en dypest sett ønsker å bli holdt i hånden av noe(n) utenfor seg selv som kan gi både identitet og verdi.¹²

Diakonien – en takk, en livsstil og et tegn

Det er grunn til å tro at nettopp diakoni blir fremtidens kristne motkultur i en pluralistisk verden hvor et mylder av ideologier skal konkurrere. Vi har tro på at evangeliet – både forkynt (ordets gjerding) og praktisert (diakoni) er det som skal ha gjennomslagskraft. Men – da må en kjenne mennesker og deres behov, både hva de lengter etter og hvilke spørsmål de stiller.

En kort begrepsavklaring omkring det å tjene. Diakoni er et nytestamentlig uttrykk som betyr tjeneste, eller ”å tjene”.

- For menneskesønnen er ikke kommet for å la seg tjene (dia...), men for selv å tjene (dia...) og gi sitt liv som løsepenge for mange” (Mark. 10,45).
- ”Slik er det ikke blant dere. Den som vil være stor blant dere, skal være de andres tjener”. Matt 20,26.
- ”Tjen (dia...) hverandre, hver med den nådegave han har fått, som gode forvaltere over Guds mangfoldige nåde. Den som taler, skal se til at han taler som Guds ord. Og den som tjener (dia...), skal tjene (dia...) med den styrke Gud gir. Slik skal Gud i ett og alt bli æret, ved Jesus Kristus. Ham tilhører herligheten og makten i all evighet! Amen.” (1. Pet. 4,10-11)

- ”De hadde fulgt Jesus og tjent (dia...) ham da han var i Galilea. Det stod også mange andre kvinner der, som var kommet opp til Jerusalem sammen med ham.” (Mark. 15,41)

Diakonibegrepet brukes over 100 ganger i NT. De nevnte eksempler viser at begrepet brukes som substantiv (en som tjener), brukes som verb (å tjene), det brukes om Jesu tjeneste i verden, og det brukes om tjenesten mennesker imellom. Begrepet var ikke ukjent i den ur-kirkelige samtid og i de omkringliggende kulturer, men da gjerne i en nedsettende betydning. En av sofistene (gresk, filosofisk retning) uttrykte det slik: ”Hvordan kan et menneske være lykkelig hvis det må tjene noen?” De kristne gav uttrykket et helt annet radi-

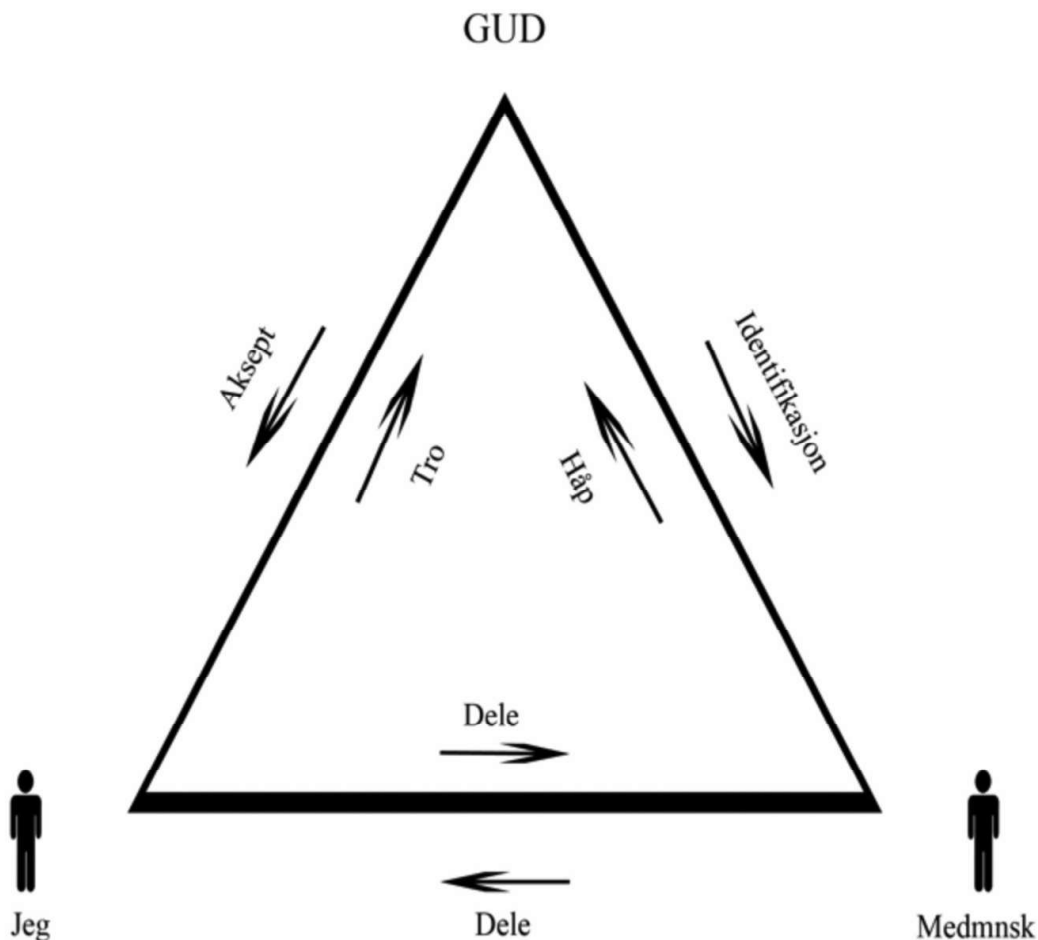
kalt og positivt innhold. Vi skal siden se at dette hadde sammenheng med hvordan Jesus innførte helt andre verdinormeringer.

Det kan være meningsfylt å fremstille dette gjennom en skisse:

Aksept – venstre pil nedover

Diakoniens fødested

Da Jesus fremstod, presenterte han ikke bare en ny lære, men også et nytt *menneskesyn*. Datidens kultur definerte lett menneskets verdi ut fra prestasjon – mer enn ut fra identitet. For første gang får utsatte og utstøtte menneskegrupper en *identitet* og en verdi. I evangeliene leser vi for eksempel om et nytt forhold til spedalske og til blinde. Samtiden regnet med at det

måtte være et årsaksforhold bak lidelsen, en synd som var begått. Videre er vi vitne til et helt nytt og radikalt forhold til kvinner, der disse i samtiden ikke engang hadde vitnerett i rettssaker.

Vissheten av å være skapt i Guds bilde og frikjøpt i Kristus skapte en helt ny identitet og verdi. Selvfølgelig knyttes til "å være", mer enn til begrepet "gjør". Dette innebærer at den energi som mennesker i andre ideologier, – ismer og religioner må bruke på å tilfredsstille makter og på diverse selvforløsningsprogram, kan det kristne mennesket omsette diakonalt. Den aksepterende Gud gjennom Jesus Kristus behøver ikke denne energien for sin egen del, og mennesket trenger den ikke selv. Med andre ord: Diakonien opphav ligger i å være akseptert.

Dermed kan en si at det alltid vil være et *samsvar mellom gudsbilde og diakoni*. Dette betyr selvsagt ikke at det er vanskelig å finne gode gjerninger innen andre religioner. Hvilket inntrykk gjorde det ikke på oss da buddhistiske thailendere la egne utfordringer til side for å hjelpe nordmenn og andre utlendinger under tsunamien for noen år siden. Jesus går til og med så langt at han sier at "selv de som er onde vet å gi sine barn gode gaver" (Matt. 7,11).

Diakoni fungerer best når misforståelser i forhold til gudsbilde og selvilde er ryddet av veien og man har fått en tydeligere innsikt i hva det er som styrer ens liv. Dette gjelder både utøveren av diakoni og den som er diakoniens mottaker. Med diakoniens opphav i å være akseptert, vil dette føre frem til et forbilde: "Vis det samme sinnelag som Jesus Kristus!" (Fil.2,5).

Det mest illustrerende eksempel fra evangelietekstene er beretningen om Jesus som vasker disiplenes føtter (Joh. 13). I vår tid er det vanskelig å forestille seg

radikaliteten i denne handlingen. Selvfølgelig ikke jødiske slaver skulle gjøre dette, bare slaver fra andre folkeslag. Jesus mister ikke identitet gjennom en slik handling, men blir et forbilde. Kort formulert kan dette uttrykkes slik: *Diakoni er å bøye seg ned – uten å miste identitet*. Dette kommer til uttrykk gjennom en horisontal grunnlinje som vi skal omtale siden.

Tro – venstre pil oppover

Akseptet imøteser en respons og en konsekvens. *Konsekvensen heter diakoni (grunnlinjen), og responsen heter Tro*.

Diakonien har sitt utgangspunkt i den kristne menighet. Dette innebærer at diakoni ikke er for spesielt interesserte, men en *konsekvens* av det å høre Jesus Kristus til.

Tro er iblant vanskelig å definere. Ord som man har brukt mange ganger har lett for å tømmes for innhold, eller enda verre: Man legger inn forestillinger hentet fra andre sammenhenger eller fra egen tradisjon og historie. For å korrigere slike feilaktige forestillinger kan det være hensiktsmessig å bruke bilder. Kristen tro lar seg for eksempel uttrykke gjennom begrepet "troens rom". Bildet tar utgangspunkt i 2. Mos. 12 ff som beskriver den siste natten israelittene er i fangenskap. Det må ha vært en spesiell natt for israelittene i Gosen.

Påbud om usyret brød, oppbrettede kjortler og blod på dørstolpene og dørbjelken. Skal tro hva de har følt? Tipper at hele det menneskelige mangfold av følelser har kommet til syne etter hvert som de har hørt skrikene fra andre siden av byen når den straffende engelen for frem. Noen må ha gjemt seg i en krok, og sagt til seg selv at dersom dette går vel, da går alle ting vel. Andre har stått begeistret ved utgangen og bare ventet til morgenen og den begynnende ørken-vandring, mens

noen kan ha stått midt på gulvet med skulende blikk opp mot blodet på dørstolpene og dørbjelken. Felles for dem er at de var i troens rom. Guds straffende engel gikk forbi de små hus med blodet– og vi vet at dette er et bilde på den nye pakt med Kristi blod malt på vårt livs hus.

Diakonien forholder seg ikke bare til det *prinsipielle*. Diakonien forholder seg også til *det menneskelige mangfoldet* i dette troens rom, hvor man gir mennesker rett til å innrømme at livet kan være angstfylt, til tider fylt opp av begeistring – men også av tvil. Diakonien skal i troens rom formidle den sannhet at man ikke av den grunn faller ut av rommet.

Diakonien har med dette en viktig oppgave i å formidle troens hvile samtidig som man skal forstå menneskers uro. Man aner konturene av en diakonal oppgave med front mot den herlighetsteologi som lett blander lykke og helsebegreper inn i troslivet, og dermed mer eller mindre uforvarende gjør troen til en prestasjonssak. Nå er det ikke slik at troens rom utelukker kritiske vurderinger av hvordan oppgaver blir utført, men en kan hente trøst i forvissningen om at en menneskelig normaltilstand også innebærer svingninger i psyke, trivsel og visjon.

Det er ikke dette som får en til å falle gjennom gulvet eller gjennom veggen i troens rom. *Tvil er ikke det motsatte av tro*. Tvilen vil gjerne tro, men opplever det vanskelig. Det motsatte av tro er vantro, en forherdelse som motsetter seg blodet malt på dørstolpene og dørbjelken – for fremdeles å være i bildet. For til sist virkelig å sende med hverandre noen trøstefulle ord, så står det i Judas' brev v. 22: "Dem som tviler, skal dere ha barmhjertighet med". Dette får vi la være en appell til tålmodighet og storsinn overfor våre medvandrere.

Dele – grunnlinjen

Diakoni synliggjør radikaliteten i Jak.2,1: "Mine brødre! Dere kan ikke tro på vår Herre Jesus Kristus, herlighetens Herre, og samtidig gjøre forskjell på folk."

Realiteten i dette er at grunnlinjen må være *helt horisontal*. Diakoni innebærer ikke at det er en som har "fått livet til" som hjelper en annen som "ikke har fått det til". De to figurene på grunnlinjen kan når som helst bytte plass. Diakoni er å gå et stykke vei sammen i livet.

Dette betyr også at det er en diakonal oppgave å hjelpe den fattige i vid betydning til å gjenvinne selvrespekt. *Fattigdom er i seg selv en krenkelse*. Dostojevskij forteller for eksempel i "Fattige folk" om hvordan fattigdom og manglende selvrespekt gjensidig forsterker hverandre. Å dele sitt liv med hverandre innebærer også å hjelpe hverandre til selvaktelse, til å ta ansvar for sitt liv, vedstå seg livet. Diakoni innebærer å hjelpe mennesker til å være voksen. På denne bakgrunn blir det riktig å si at ingen dypest sett er objekter for vår diakonale virksomhet. De er *med*-subjekter. Det kan i vår sammenheng være viktig å bruke et utvidet fattigdomsbegrep. Våre fire unge venner er antagelig ikke økonomisk fattige, men de er fattige på relasjoner, trøst, innsikt og omsorg.

Diakonien er her stadig utsatt for utfordringer: *Grunnlinjen kan helle oppover*, og den kan helle nedover. Begge deler blir like galt. Heller den oppover, fra venstre mot høyre, handler det om et redusert egenverd, at Gud nok ikke var så heldig den dagen jeg ble skapt. På ulykkelig vis oppstår det noen ganger i kristne miljø en slags fromhetsøvelse i det å presentere elendighet i eget liv. Man bør helst ha dårlig samvittighet dersom en ikke har dårlig samvittighet. Teologisk innebærer

dette en sammenblanding av syndserkjennelse og dårlig selvbilde.

Den motsatte varianten er at *grumlingen heller fra venstre og nedover mot høyre*. Man nedvurderer sitt medmenneske fordi adferd eller personlighet ikke stemmer med innarbeidede, uskrevne normer og regler.

Vår venn Petter hadde drukket seg full i fortvilelse over farens og søsterens død. Det var nok mange som ikke kunne akseptere en slik adferd, og noen vendte ham ryggen. Et sunt kristent ungdomsarbeid vil gjennom sitt diakonale engasjement motvirke slike holdninger. Dersom Guds kjærlighet bor i menneskers hjerter, så vil den kjærlige innsikt prege deres innsikt og adferd.

En utmerket beskrivelse av nevnte tankegang finner vi i Galaterbrevet: Paulus er sjokkert, og spør hvorfor galaterne så raskt har vendt seg bort fra et sant evangelium. Foranledningen var fornuftig nok: Hva skulle de jødekrystne gjøre med alt det de tidligere hadde lært av lover og forskrifter? Skulle de bare "kaste Moses over bord"? Det aner Paulus at kristendommen kan utvikle seg til en jødisk sekt dersom han nå ikke får forklart at de mange rituelle bud ikke har noen betydning lenger. "Her er det bare en ting som gjelder – troen virksom ved kjærlighet." (5,6)

Dersom man holder fast i alle de detaljerte forskriftene, så vil dette utvikle seg til noe som kommer i tillegg til troen – en surdeig som over tid vil gjennomsyre hele deigen.

Men – det aner Paulus at denne friheten lett kan svinge over i den motsatte ytterlighet og bli til anarki – en frihet fra alle lover og regler. Denne faren setter han en stopper for ved nettopp å presentere diakonien som den rette veien. "Frihet – ikke som påskudd for den syndige na-

tur..., men tjen hverandre i kjærlighet." (5,13)

Og så ser vi at den rene omsorg ("Bær hverandres byrder" – 6,2) utfordres av at enhver også skal bære sin egen byrde (6,5). *God diakoni er å hjelpe mennesker til å ta vare på sitt eget liv – og stå oppreist.*

Identifikasjon – høyre pil nedover

En av de store diakonale tekster er historien om dommen i Matt. 25 – der menneskeheten står oppstilt til venstre og til høyre. Til dem på den høyre siden blir det sagt: "Jeg var sulten og dere ga meg mat, tørst og dere ga meg drikke etc". Disse blir tydelig overrasket over dette, og vender spørsmålet tilbake: "Når så vi deg sulten, tørst etc?" Svaret er ganske revolusjonerende: "Hva dere gjorde mot en av disse mine minste brødre, gjorde dere mot meg". *Gud har altså identifisert seg med Ole, Reidun, Petter og Lise.* En diakonal holdning og handling har derfor ikke bare medmennesket som adresse, men Gud selv.

Det må være noe av denne innsikten som fikk Mor Theresa i Calcutta til å utbryte følgende etter at en amerikansk turist hadde sett henne stelle et illeluktede menneske på gata idet han sa at det der ville jeg ikke ha gjort for en million: "Ikke jeg heller!"

De urkirkelige tekster tordner mot gnostiske løsningsforsøk som splitter mennesket opp i deler, der ånd og sjel hører til de edlere deler av mennesket, mens kroppen er noe annenrangs som sjelen og ånden av uheldige årsaker har tatt bolig i. Som Gud ikledde seg kropp og menneskelighet, skal også diakonien gjøre det. Jesus gråt foran Lasarus grav, selv om han umiddelbart etterpå kom til å vekke ham opp fra de døde. Det første er en radikal identifikasjon med det menneskelige og

de menneskelige følelser, mens det andre er tegnhandlingen som peker ut over seg selv.

Vi har tidligere sagt at menneskene på grunnlinjen når som helst kan bytte plass. Det vil si at Gud identifiserer seg både med mottakeren og utøveren av diakoni. Også det diakonalt arbeidende menneske har behov for å leve i den visshet at nå utfører han eller hun Guds gjerning.

Kristent ungdomsarbeid i en pluralistisk kultur vil kunne lære mye av den første kristne kirke. De må nettopp ha forstått dette med identifikasjon.

Av Ignatius' brev til smyrnerne ser vi hvordan diakonene formanet til å holde fast ved de oppgaver de er kalt til:

Må aldri rang få gjøre noen oppblåst, for hovedsaken er tro og kjærlighet – intet finere finnes. Men se på dem som har en annen oppfatning om den Jesu Kristi nåde som er kommet til oss – se hvor motstridige de er mot Guds vilje. Det ligger dem ikke varmt på hjerte å holde kjærlighetsmåltider, ta seg av enken, den farløse, en elendig, en fengslet eller en nettopp løslatt (slave), en sultende eller tørstende.

Mens den gode livsstil kommer frem i brevet til Diognet ca. år 140:

De kristne adskiller seg verken ved bosted, språk eller sedvaner fra andre mennesker... De bor i sine fødebyer - men som fremmede... Hvert sted i det fremmede er deres fedreland, og deres fedreland er for dem et utland. Som alle andre gifter de seg og får barn, men de setter ikke sine barn ut. De har felles bord, men ikke felles seng. De bor på jorden, men har sitt borgerskap i himmelen. De elsker alle, og alle forfølger dem... De gjør godt, og de dødsdømmes.

Og dersom det er en fattig eller trengende imellom dem – og de

ikke har noe til overs – så faster de to – tre dager, slik at de kan dekke den trengendes behov for ernæring. (Aristides-apologien 15).¹³

Håp – høyre pil oppover

Hvem har ikke stilt alle de grunnleggende spørsmålene om lidelsens problem? Ikke bare ut fra en teoretisk betraktning, men også ut fra smertelig erfaring. Diakonien kan alltid bringe håp. Det kan tenkes at håpet sprenger dette livsløp, og må henvises til en fremtidig situasjon i fullkommenheten. Utfordringen ligger i ikke å gjøre dette til herlighets-teologi: En teologi der man oppfører seg på jorden som om man allerede var i Himmelen. Slik tenkning inneholder ulike grader av magiske elementer: Bare din tro er sterk nok, bare du ber slik og slik, så har ikke Gud noe valg. Man tenker seg at den troende har fått fullmakter, rettigheter og evner som Gud ikke siden kan trekke tilbake.

En herlighetsteologisk forkynnelse av denne type vil være en mental katastrofe for Petter i all hans uforståelige sorg.

Diakoni er tegnhandlingen som bringer håp, men som samtidig skal ta hensyn til nå-situasjonen. Spissformulert kan vi uttrykke dette slik: Vi vet at Jesus gikk på vannet, men stort sett tok han båt. I det store og hele forholder diakonien seg til de skaperteologiske virkelighetsområder som vi er omgitt av.

1. Kor 13 sier at profetiske gaver skal ta slutt, tunger skal tie, og kunnskapen skal ta slutt. Men – kjærligheten faller aldri bort. Kjærligheten fortsetter inn i evigheten. Vi tror at denne kjærligheten uttrykkes gjennom diakoni. Kjærligheten må nemlig ha et nedslagsfelt. Den må vise seg i noe. Den kan ikke bare forholde seg til ord og teorier.

Relasjonskompetanse

Oppsummerende og avslutningsvis presenteres noen tanker om hva som bør kjennetegne en ungdomsleder.¹⁴

Både ledere, sjelesørgere og predikanter er forskjellige. Det er et gode i seg selv. Ulike former for fremtreden gir et mangfold, og denne ulikheten treffer forskjellige mennesker hjemme. Det betyr imidlertid ikke at all oppførsel er like god. Det må finnes et overordnet sett av regler og normer for hvordan en skal oppføre seg. Det kan til og med være at en spesiell måte å opptre på ikke kan gå under betegnelsen "gal", men det er ikke dermed sagt at oppførselen er "klok".

Personkompetanse har å gjøre med lederens egen person. Lederen trekker med seg sin egen historie inn i møtet med andre mennesker som han/hun skal være leder for. Denne historien kan være mangfoldig, og opplevelser i eget liv kan kaste skygger inn over møter med andre mennesker.

Alle miljø, også kristne, har autoritetspersoner med makt. Det er ikke galt i seg selv. Motsetningen til usunn autoritet er sunne måter å forholde seg til makten på. Det kan være grunn til å dele autoritetsutøvelsen inn i ulike kategorier, sortert etter sunnhetsgrad.

Den sunne autoriteten vet om sin makt, og er selv i stand til å sette grenser for den. Det er ikke nødvendig å forklare ham hvilke grenser som gjelder. Han viser evne til selvinnsett og kan være selvkritisk. Med til sunnhet hører at han til tider må hjelpe sine unge venner til å beskytte seg mot seg selv. Han forstår at menneskers følelsesmessige reaksjoner overfor ham kanskje ikke handler om ham selv, men om uløste emosjonelle bånd i dette menneskets egen historie.

Den usunne autoritet vet om sin makt, men han vil ikke, eller er delvis ikke i

stand til, å begrense sin egen maktutøvelse. Det kan ha startet ved at en visjonær ung mann har samlet rundt seg noen venner som han har presentert noen ideer overfor. Disse har tent på ideene og fått tiltro til mannen som brakte ideene som en slags leder. Da de ikke fikk gjennomslag for de nye ideene i deres "moderne-nighet", hoppet de av og dannet deres egen separatistbevegelse. Siden har det hele utviklet seg til en slags guruisme der lederen har blitt tillagt mer makt. Kanskje går det an å beskrive noen trekk ved personligheten – om enn med forsiktighet, som *karismatisk og selvopptatt*.

Karismatisk er ikke et uttrykk som skal begrenses til det religiøse vokabular. Max Weber har gitt denne definisjonen av karisma: "Karisma er en spesiell kvalitet hos en individuell personlighet gjennom hvilken han eller hun skiller ut fra vanlige mennesker og behandles som begavet med overnaturlige, overmenneskelige eller i det minste ekstraordinære krefter eller kvaliteter. Disse kan ikke oppnås av det vanlige menneske, men behandles som om de skulle være av guddommelig opprinnelse eller som eksemplariske, og på grunn av disse behandles individet som leder."¹⁵

Når det gjelder selvopptatthet, må en være forsiktig med å generalisere, da denne gruppen ledere selvsagt ikke er ensartet. Noen ganger er selvopptattheten så fremtredende at den kan minne om det psykologien kaller narsissisme. Da vil man bl.a. forklare det med en dyptliggende opplevelse av litenhet, av selvforkastelse. Denne følelsen er så gjemt under et tykt forsvarsverk.

Noen ledere kan ha en turbulent fortid, men denne fortiden blir utnyttet i systemet for å vise hvordan mennesker kan forandres gjennom rett påvirkning og ny innsikt. Vedkommende har imidlertid

ikke helt forandret måte å opptre på. Det trengs stadig påfyll av selvbekreftelse for at ikke den fortrenge smerte skal komme opp til overflaten. Denne grandiositeten kommer bl.a. til uttrykk ved å herske over andre. Man krever særrettigheter, beundring, og viser ingen evne til empati overfor andre mennesker.¹⁶

Denne herskingen kommer blant annet til uttrykk gjennom en stadig veksling mellom idyllisering og devaluering. Når disse personlighetstrekk får spillerom i religiøse miljø, gis det hele næring gjennom å utnytte synd, skyld og tilgivelsesaspektet fullt ut. Lederen som i det ene øyeblikk kan sable ned sin forsamling og kalle dem både udugelige og ugudelige, er den samme som i neste omgang opptrer som en modernisert utgave av engelen Gabriel, der det fremstår som høyst usikkert om nåden formidles fra en guddommelig makt, eller om den bunner i pastorens egen nådefulle person.

Personkompetanse utvikles ikke i et tomt rom. I møte med andre mennesker vil den unge leder lære å kjenne både seg selv og andre, lære av andres innsikter og møte egen svakhet og styrke. Det er grunn til å understreke verdien av veiledning. Veiledning er ikke den mislykkede leders rop om hjelp, men uttrykk for den innsiktsfulle erfaring av at vi alle er underveis, og at ingen er utlært. Den sunne leder er seg bevisst at han ikke er et overmenneske som skal dyrkes, men er en medvandrer som Gud har pålagt et ansvar.

Kommunikativ kompetanse er evnen til å tale og lytte, og til å la disse to egenskaper veksle i en innsiktsfull balanse. Mange av oss kan tenke tilbake på mennesker som hadde lyttingens gave og egenskap, der ikke noe syntes å ha hast, og der de stille og ordløse minutter ikke ble pinlige. Lyttende stillhet og åpen, reflekterende tale hører sammen.

Hermeneutisk kompetanse handler om å møte og fortolke for å kunne forstå. Den andre er en helt spesiell person. Ordtaket ”På seg selv kjenner en andre” er helt feil. På seg selv kjenner en ikke andre i det hele tatt. Lederegenskap innebærer å se den andre personen som et helt spesielt og verdifullt individ med egen historie og egne forutsetninger. Like fullt handler det om å se den andres historie (den lille historie) i Guds historie (den store historie). Det er to mennesker som møtes i en veksling mellom nærhet og distanse og en felles refleksjon. Det er jo ikke til å komme forbi at dette krever spesielt mye i et pluralistisk samfunn hvor det slett ikke er enkelt å forstå den andres tankegang (Lise), og der det kan være svært smertefullt å være lyttende empatisk til andres sorg eller overgrepshistorier (Petter og Reidun).

Teoretisk kompetanse kan sees under overskriften ”all kunnskap er nyttig”, og ”all erfaring kommer godt med”. Det gir trygghet i møter med andre mennesker å vite hva slags kultur de hører til, hvilke interesser de har, hva som ligger bak en spesiell adferd etc. Dette leder tanken over til siste refleksjon:

Åndelig kompetanse, som kanskje er det området der lederens egen erfaring blir mest synlig – med kjennskap til egne nederlag og seire på troens vei. Den sunne leder er kjent med tvil og anfektelser, men også bønnens gleder og takksigelser. Dette gir et verktøy til å kunne møte andre i samme situasjon. Å kunne fortelle, og samtidig å kunne lytte til andres troshistorier, har blitt til velsignelse i mange kristne forsamlings liv. Åndelig kompetanse er å kunne se livshistorie og troshistorie samlet.

Vi møtte fire unge mennesker innledningsvis. De er svært forskjellige, og de har ulike smerter og erfaringer i livet.

Åndelig kompetanse er å møte dem individuelt. Hva kan vi formidle fra Gud til den enkelte og deres livskrise, uten at de blir skuffet, desillusjonert eller vaksinert?

Åndelig kompetanse sier ikke minst noe om bønn, men ikke bare om egen

bønn. Denne kompetansen lever i vissheten av ordene i Joh. 17 om at Jesus Kristus til enhver tid går i forbønn også for ledere. Så er vi da ikke overlatt til oss selv, men er betrodd en viktig og verdifull oppgave.¹⁷

Noter:

1. Rom 3,23
2. Se Tor Wennerberg, *Vi er våre relasjoner: Om tilknytning, traumer og dissosiasjon* (Oslo: Arneberg Forlag, 2011).
3. Wennerberg, *Om tilknytning*, s. 21.
4. James W. Fowler, *Faith Development and Pastoral Care* (Philadelphia: Fortress Press, 1987) og Göran Bergstrand, *Från naivitet till naivitet* (Stockholm: Verbum, 1990) har gitt inspirasjon til disse tankene.
5. Berit Okkenhaug, *Når jeg skjuler mitt ansikt: Perspektiver på skam* (Oslo: Verbum, 2009).
6. Finn Skårderud, "Flukten til kroppen. Senmoderne skamfortellinger", i P. Gulbrandsen, P. Fugelli, G.H. Stang & B. Wilmar (red.) *Skam i det medisinske rom* (Oslo: Gyldendal Akademisk, 2006).
7. For utfyllende beskrivelse, se Okkenhaug, *Når jeg skjuler*, 24 ff.
8. Se Aksel Sandemose, *En flyktning krysser sitt spor* (Oslo: Aschehoug 2002). Gjennomgående tematikk: "Du må bare ikke tro at du er noe!"
9. Joh. 1,12.
10. *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid* kan lastes ned her: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=3167>.
11. Glimt fra en telefonsamtale.
12. For videre lesning, se Arne Tord Sveinall, *Troende til litt av hvert: om religiøs sekterisme og sjelesorg* (Oslo: Verbum 2000).
13. Se Steinar Johansen: "Diakoner og diakoni i kirkens første århundrer", i Alf B Oftestad (red), *En bok om kirkens diakoni* (Oslo: Luther Forlag, 1980). Sitater fra brevet til Diognet, s. 247, Ignatius' brev til smyrnerne – s. 242, fra Aristides-apologien, s. 252.
14. For videre lesning, se Leif Gunnar Engedal, "Utvikling av sjelesørgerisk kompetanse" i *Tidsskrift for Sjelesorg* nr. 2, 2004.
15. Karl-Erik Nylund, *Att leka med elden: om livet på sektens villkor* (Stockholm: Sellin & Partner, 1998) s. 96.
16. Alv A Dahl og Aud Dalsegg, *Sjarmør og tyrann: et innsyn i psykopatenes verden* (Oslo: TANO, 1997) s. 83.
17. *Avsluttende kommentar*: Det er selvsagt ikke meningen at denne artikkelen skal ta motet fra unge ledere. Vi er alle underveis, og vi kan alle bli flinkere. Hensikten har vært å peke på noen områder som vi tror er mest aktuelle for ledere å fordype seg i. Så får en selv finne ut av hvilket område som er mest brennbart ut fra den aktuelle situasjon en står i.